

Postanek in razvoj lige narodov v letu 1919.

Univ. prof. dr. Leonida Pitamic.

V naslednjih odstavkih skušam podati nekoliko slik o glavnih idejah, ki so bile merodajne pri ustanovitvi lige narodov v letu mirovne konference. Pri tem ne pride samo v poštev oficijelni pakt, ki je inseriran v mirovni pogodbi z Nemčijo in z Avstrijo — nedavno tudi v pogodbah z Bolgarijo in Turčijo — ter pogajanja, ki so se o njem vršila, temveč tudi napol privatne napol oficijozne konference v Parizu, Londonu in Bruselju. Pri teh konferencah niso sodelovali oficijelni diplomati, temveč zastopniki raznih privatnih društev, ki so se osnovala v posameznih državah v svrhu propagacije ideje o ligi narodov. Tudi mi imamo tako društvo, ki se zove »jugoslovansko združenje za društvo narodov«, in kojega predsednik je gosp. Jovan Žujović, predsednik kralj. akademije v Beogradu. Pomen teh združenj je veliko večji, nego ga imajo navadno privatna društva. Vzrok temu je, da je oficijelno društvo narodov še-le komaj rojeno, da se mu je boriti z raznimi zaprekami ter da je in da bode vedno bolj odvisno od volje narodov samih, ki se lažje izraža v »privatnih«
društvih in posvetovanjih, nego v strogo oficijelnih, kjer morajo državni diplomati ozire jemati na najrazličnejše faktorje. Ta društva so se aliirala v svrhu skupnih razpravljanj in se bodo še tesneje zvezala v uniji, ki bode paralelna organizacija k oficijelnemu »društvu narodov.« Na prvi konferenci teh združenj v Parizu 26. januarja do 3. februarja 1919 je dejal predsednik gosp. Léon Bourgeois, da so dosedaj v imenu narodov govorile vlade zastopane pri mirovni konferenci, v bodoče pa da bodo morali narodi sami se izjaviti sredstvom nacionalnih združenj za društvo narodov.

Vse to omenjam v opravičbo tega, da ne govorim samo o oficijelni pogodbi, temveč tudi o konferencah in rezolucijah-ravnokar navedenih »privatnih združenj,« ki so gotovo vpli-

vala na izboljšanje prvotnega načrta, kakor se to razvidi iz naslednjih izvajanj. Sodelovale so pri teh konferencah tudi zelo znane osebnosti, n. pr. Léon Bourgeois, Lord Shaw, Venizelos, Frithjof Nansen intd.

Nočem v tem članku govoriti o zelo interesantnem razvoju ideje, da se združijo vsi narodi v skupno zvezo za ohranitev svetovnega miru. Ta ideja je zelo stara, pojavila se je vedno v tej ali oni obliki, n. pr. pri starih Grkih (atična zveza), v srednjem veku (sv. Avguštin »De civitate Dei«, Dante »De monarhia,« razsojevalna oblast papežev ali cesarjev ob mednarodnih sporih) ter v novem veku (najnovejši pojav so pred mirovno konferenco l. 1919 konference v Hagu l. 1899 in 1907).

I.

Prvi uradni načrt zveze narodov l. 1919.

Cilj mirovne konference ni bil samo skleniti mir, ampak tudi zasigurati svetovni mir za bodočnost. Temu namenu, ki presega običajno vsebino mirovnih pogodb, naj bi služilo društvo narodov.

Konferenca se je takoj lotila tega dela ter imenovala komisijo z nalogom, da izdelata načrt. Po sklepu konference je vsaka velesila — Amerika, Anglija, Francija, Italija, Japonska — poslala po dva zastopnika v to komisijo, vse druge države pa skupno 5 zastopnikov. Še le pozneje (6. februarja) so se smele še 4 druge male države vdeležiti posvetovanj, tako da so bile nazadnje zastopane sledeče države: Belgija, Brazilija, Kitajska, Portugalija, Srbija, Grčija, Poljska, Romunija in Čehoslovaška republika. Načrt pakta, ki ga je komisija pod predsedstvom Wilsona izdelala in ki ga je le-tá 15. februarja konferenci predložil, vsebuje 26 členov, kojih vsebina je v glavnem naslednja.

Ustroj zveze obstoja iz zbora delegatov vseh držav, ki so pakt sklenile, potem iz vrševalnega sveta, v katerem so zastopane le navedene velesile in še štiri druge države, ki jih bo določil zbor delegatov, slednjič iz stalnega tajništva pod vodstvom generalnega tajnika, ki ga imenuje izvrševalni svet.

Težišče organizacije je izvrševalni svet, v katerem gospodujejo velesile. To se javno priznava. Tako pravi n. pr. francoski list »Le Figaro« z dne 15. februarja da je iz »mistične« zveze narodov postala liga 5 velesil. Sicer bode vsaka država, ki je interesirana na gotovem posvetovanju izvrševalnega sveta, povabljena vdeležiti se posvetovanja; sklep bo vezal na ta način povabljene države.

Poslovník si določujeta delegacijski zbor in izvrševalni svet sama z večino glasov zastopanih držav. Prvo zasedanje skliče predsednik zedinjenih držav severne Amerike.

Države, ki ne sklenejo tega pakta in ki se ne bodo v paktu samem vabile, da pristopijo, smejo vstopiti v zvezo le tedaj, kadar se za to izrečeta najmanj dve tretjini v delegacijskem zboru zastopanih držav. Izključene so nadalje države, ki ne dajo zadostnega jamstva, da bodo izvrševale mednarodne obveznosti in da se podvržejo načelom, ki jih bode ustanovila zveza narodov glede oborožitve.

Izvrševalni svet naj izdela program razoroževanja. Vojne sile naj se znižajo toliko, kolikor je neobhodno potrebno za skupno eksekucijo mednarodnih obveznosti in za varnost države; pri tem pa naj se vpoštevajo geografska lega držav in druge okolnosti.

Izvrševalni svet se mora baviti tudi z vprašanjem, kako bi se dale preprečiti škodljive posledice izdelovanja vojnega materiala po zasebnikih. Države se bodo med seboj obveščale o svojem vojnem in pomorskem programu ter o industrijah, ki bi se dale adaptirati za vojne namene. Te predpise bo kontrolirala posebna stalna komisija. Zvezi narodov bo nadalje poverjena kontrola trgovine z orožjem in municijo tam, kjer bode to v skupnem interesu potrebno.

Vsem državam zveze je garantirana teritorialna integriteta in politična neodvisnost proti vsakemu napadu. Briga izvrševalnega sveta je, da se ta dolžnost izpolnjuje.

Zveza narodov bo smatrala, da se dotika vsaka vojna interesov zveze, če tudi ne preti neposredno državam, ki so sklenile to pogodbo. Te države bodo podvzele vse, kar se jim

bo zdelo umestno, da se mir ohrani. Nadalje se zavežejo, da ne bodo segle po orožju radi kakega spora, ki se ne da navadnim diplomatičnim potom poravnati, ne da bi bile preje predložile ta spor ali izvrševalnemu svetu v preiskavo ali pa razsodišču. Tudi po izreku izvrševalnega sveta ali razsodišča morajo čakati še tri mesece do vojne. Državi, ki se bode ravnala po takem izreku, se ne sme napovedati vojna. Nasvet izvrševalnega sveta in sodba razsodišča se izrečeta v primernem času.

Vsak spor, ki bi nastal med signatarnimi državami in ki je po njihovem mnenju sposoben za arbitražo, se bo le - tej podvrigel, ako se ne da rešiti diplomatičnim potom. Te države se zavežejo, da bodo razsodbo bona fide izvršile. Ako se pa to ne bi zgodilo, bode stavljal izvrševalni svet primerne predloge v svrhu izvršitve. Ta svet tudi izdelava načrt za ustanovitev stalnega internacionalnega sodnega dvora za arbitražo. Spor, ki ne bi mogel biti razsojen na omenjeni način, se predloži izvrševalnemu svetu, ki bode zadevo preiskoval in ki lahko publicira zahteve držav in ves njemu predloženi material. Ako se posreči izvrševalnemu svetu sprava, jo mora objaviti z vsemi potrebnimi pojasnili. Ako se pa spor ne bo dal rešiti, naj publicira izvrševalni svet svoje poročilo z nasvetom, ki ga smatra pravičnim. Signatarne države ne bodo začele vojne z onimi državami, ki se ravnajo po nasvetu izvrševalnega sveta, spretjem soglasno od vseh članov razun spornih strank. Ako stranke ta nasvet zavrnejo, bode izvrševalni svet predlagal primerne korake. V slučaju nesoglasja ima večina dolžnost in manjšina pravico publicirati ono razrešitev, ki jo smatra za pravično in koristno.

Na željo ene ali druge stranke sme izvrševalni svet predložiti sporno vprašanje zboru delegatov, pri katerem se vrši isto postopanje.

Država, ki sklene to pogodbo in ki bi kršila svoje prej omenjene dolžnosti, smatrala se bo ipso facto, kakor da je izvršila vojni čin napram vsem drugim državam zveze. Le-te bodo prekinile z njo vsa trgovska in finančialna razmerja ter prepovedale svojim državljanom in tudi državljanom vsake države, bodisi člen zveze ali ne, vse finančialne, trgovske

in osebne zveze s pripadniki one države, ki je to pogodbo prelomila. V tem slučaju se bode izvrševalni svet izrazil o tem, s kakimi vojnimi ali pomorskimi silami naj člani zveze prispevajo k oboroženi sili, ki bode štčila signatarne države. Le-te se bodo med seboj podpirale glede vseh financiialnih in gospodarskih sredstev, ki jih bodo, kakor prej rečeno, vporabljale; tako tudi glede odpora proti vsakemu koraku, ki ga stori uporna država proti katerikoli izmed njih.

Kadar se pojavi spor med državo, ki je član zveze, in državo, ki ni član, ali pa med državami, ki niso člani, bodo le-te povabljene, da v svrhu razrešitve spora sprejmejo obveznosti članov zveze in sicer pod pogoji, ki jih bode smatral izvrševalni svet za pravične. Ako se temu vabilu odzovejo, bode moči glede njih uporabljati prej navedene predpise z eventualnimi spremembami, ki jih smatra zveza za potrebne. Na to bode izvrševalni svet preiskoval stvarno podlago in razloge spora ter priporočal ono rešitev, katera se mu zdi najboljša.

Ako pa povabljena država v svrhu razrešitve spora ne sprejme obveznosti člana zveze in ako se vede napram eni državi, ki je član zveze, tako, da bi bil tak čin, če bi ga storil član zveze, kršitev prej omenjenih predpisov, se bode proti njej postopalo kakor zgoraj rečeno. Ako se pa stranki vabilu ne odzoveta, potem lahko ukrene izvrševalni svet vse potrebno, da se prepreči vojna in doseže sprava.

Poseben člen govori o načelih za kolonije in one teritorije, ki niso več pod suvereniteto, pod katero so bile pred vojno, in kojih prebivalstvo še ni zrelo za samovlado. Varstvo teh narodov se poveri državam, ki so vsled svoje geografske lege, svojih sredstev in svojih izkušenj najbolj sposobne izvrševati ta mandat v imenu zveze narodov. Misli se pri tem na nekatere dele prejšnje turške države, na narode centralne Afrike, potem na narode južnozpadne Afrike in otokov južnega Tihega oceana. V teh krajih bodo za to določene države vodile ali izvrševale upravo na način, kakor to zahteva stopnja tamošnjega razvoja. Vsaka mandatarna država mora poslati posebni komisiji na sedežu zveze letno poročilo o upravi v teh krajih.

Države se zavežejo, da bodo uvajale in vzdržavale pravične pogoje za moške, ženske in otroške delavce ne le na

svojih teritorijih, temveč v celem območju svoje trgovine in industrije. Ustanovil se bo stalni delavski urad kot bistven del zveze. Zveza bo garantirala svobodo transita in pravično ureditev prometa v vseh svojih državah.

Vsi obstoječi in v bodoče ustanovljeni internacionalni uradi se postavijo pod kontrolo zveze.

Velikega pomena so določbe glede mednarodnih pogodb, ker hočejo uveljaviti povsem nova načela mednarodnega prava. Vsaka taka pogodba, sklenjena med člani zveze, bo vknjižena pri generalnem tajniku in ta jo bode kakor hitro mogoče publiciral. Nobena pogodba ne bode obvezna pred to vknjižbo. Zbor delgatov ima pravico, od časa do časa povabiti člane zveze, naj na novo proučavajo pogodbe, ki več ne ustrezajo, in tudi mednarodne razmere, ki utegnejo biti nevarne za svetovni mir.

Države, ki so ta pakt sklenile, smatrajo, da so odpravljene med njimi vse obveznosti, ki bi nasprotovale določilom pakta. Ako bi bila država, ki podpiše to pogodbo, že obremenjena s takimi obveznostmi, mora takoj vse storiti, da se jih razbremeni. V bodoče se take obveznosti ne bodo prevzemale.

Spremembe tega pakta bodo veljavne le tedaj, ako jih odobrijo države, ki so zastopane v izvrševalnem svetu, in $\frac{3}{4}$ onih držav, ki so zastopane v zboru delegatov.

II.

Kritične pripomnje k načrtu pogodbe o zvezi narodov.

(Pisano v Parizu začetkom marca 1919.)

Projekt, ki ga je predložila komisija konferenci, se dokaj oddaljuje od Wilsonovih idej. Načrt ne upošteva principa enakopravnosti držav in ne predlaga take meddržavne organizacije, ki bi hitro, točno in z garancijo takojšnje izvršitve funkcionirala.

Ravnopravnost se kaže le v tem, da se smejo države, ki so izven zveze, vanjo vsprejeti samo z dovoljenjem najmanj $\frac{2}{3}$ onih držav, ki so zastopane v zboru delegatov. V

tem zboru, ki je prvi organ zveze, imajo države, katere sklenejo ligo, po en glas (člen 1 in 2). Formalno je sicer v tem zboru varovana enakopravnost vseh članov, kompetenca tega organa pa je tako omejena ali, boljše rečeno, meglena, da se o materijelni soodločitvi vseh držav v svetovnih zadevah ne da govoriti. Sicer pravi čl. 2, da se bo ta zbor pečal z zadevami, ki spadajo v »akcijsko sfero lige«, videli pa bomo koj, da je ta »sfera«, kolikor je sploh določena, skoro popolnoma absorbirana po drugem organu, »izvrševalnem svetu«. Razun tega, da vsprejema države v zvezo, je zboru izrečno še dopuščeno, da od časa do časa nasvetuje članom zveze, naj na novo proučavajo pogodbe, ki so ostale neizvršljive, in mednarodne razmere sploh, ki utegnejo biti nevarne za svetovni mir (čl. 24). Delegacijski zbor ima nadalje še pravico voditi ono mirovno akcijo, ki je sicer poverjena izvrševalnemu svetu, ako mu jo poveri spontano ali po zahtevi spornih držav (čl. 25). Ta kompetenca je torej le pogojna.

Po načrtu bi bil zbor delegatov namesto pričakovanega svetovnega parlamenta konferenca diplomatov, ki bo dajala lepe nasvete. Pičli kompetenci tega zbora odgovarja tudi, da o njegovi sestavitvi ni ničesar rečenega. Če se že povspnemo do ustvaritve najvišje pravne inštanice organiziranega človeštva, potem bi morali tudi določiti, na kak način naj člane tega zbora izbirajo posamezne države. Za kako mednarodno konferenco ali kongres zadostuje morda, da vsaka država imenuje, odpokliče in izmenja svoje delegate popolnoma po svoji svobodni volji. Toda za stalni in najvišji mednarodno-pravni organ pa bi vendar kazalo že vnaprej določiti, na kaki podlagi naj bodo izbrani zastopniki vseh zveznih držav. Enakomernost, ki je prav tukaj zelo potrebna, se ne da doseči, ako sedi poleg delegata, izvoljenega od parlamenta ene države, diplomat, ki ga imenuje vlada druge države, in minister, ki ga odpošlje morebiti monarh tretje države. Ne smemo pozabiti, da morajo biti člani organizma, ki je svetoven ali naddržaven, taki, ki uživajo zaupanje vseh zastopanih držav in ne samo one, ki jih je odposlala.

Seveda bi ta, tukaj namignjena rešitev posegala v suvereniteto posameznih držav, in tu smo pri točki, ki je v bistvu

pravi vzrok pomanjkljivosti načrta. Zelo oprezno so se njegovi uredniki izognili temu, da se odkrito in izrecno odpovedo nedotakljivosti državne suverenitete. Kako pa naj funkcionira, vpliva in učinkuje svetovna organizacija v velepolitičnih vprašanjih, poleg katere bi vendar še ostala državna suvereniteta nedotaknjena? Po besedi in, kakor se vsaj trdi, po namenu bi bila organizacija nad državna, v bistvu pa bi ostala pod državna, kakor vsi dosednji poskusi, ki so se prav zaradi tega izjalovili. —

Težišče organizacije je izvrševalni svet, ki se naj snide najmanj vsako leto enkrat. Akoravno je njemu baš kakor delegacijskemu zboru vse poverjeno, kar spada v »aksijsko sfero lige« ali kar bi se nanašalo na svetovni mir, je vendar njegova kompetenca natančneje določena: on imenuje generalnega tajnika in potrjuje imenovanje drugih uradnikov tajništva (člen 5). Izvrševalni svet izdelava načrt razorožitve in nasvetuje (!) posameznim državam, do kake meje naj zmanjšajo vojne sile; če so te omejitve sprejete (po kom. ni rečeno), se ne smejo prekoračiti brez dovoljenja izvrševalnega sveta. Ta svet naj priporoča, kako bi se nevarnost izdelovanja municije in vojnega materijala po zasebnikih preprečila (člen 8). Ako bi se ogrožala teritorialna integriteta, ali politična neodvisnost države, ki si jo v členu 10 države med seboj garantirajo, mora izvrševalni svet nasvetovati (komu, ni rečeno), po kakih sredstvih naj se udejevtuje ta garancija. Glede takih sporov, ki se po mnenju prizadetih držav (!) ne dajo podvreči arbitraži, naj izvrševalni svet vodi mirovno akcijo ter izreče svoje mnenje, nadalje naj predlaga ona sredstva, ki naj uveljavijo njegove predloge, ako so le-ti od vseh njegovih članov, ne pa od spornih strank sprejeti. Ako bi katera izmed zveznih držav omalovaževala svoje dolžnosti, ki izvirajo iz sodbe razsodišča ali iz sklepa izvrševalnega sveta, potem mora le-ta izreči, kake vojne sile naj vsak član zveze prispeva v to svrhu, da se ščitijo pravice zveze (člen 15). Podobno nalogo ima izvrševalni svet takrat, kadar so države v sporu, ki niso člani zveze. V tem slučaju naj tudi določi, pod kakimi pogoji je v svrhu razrešitve spora smatrati državo, ki ni v zvezi, za član zveze ter kaj se naj proti taki državi ukrene, ako noče sprejeti dolžnosti člana.

Konečno naj navedeni svet določi, kako naj se v kolonijah vodi uprava, ako ne bi bilo to vprašanje rešeno že prej pogodbenim potom (člen 19).

Kompetenca izvrševalnega sveta je potemtakem precej obširna, vsekakor dosti izdatnejša, nego kompetenca delegacijskega zbora. Pravično bi torej bilo, da pridejo v tem praktično najvažnejšem organu vsi člani zveze do veljave. Z velikim začudenjem pa beremo v členu 3, da bo ta svet sestojal iz zastopnikov Zedinjenih ameriških držav, Anglije, Francije Italije in Japonske ter še štirih (!) drugih držav, ki so člani zveze in ki jih bo določil zbor delegatov.¹⁾

Že to določitev bode težko izvesti, zakaj kateri član zveze, ki ni v srečnem stanju, da je velesila, bode poveril svoje najvišje interese drugi državi, ki je niti ne more izključno sam izbrati? Sicer pa ne vemo, ali bodo te štiri države mandatarji ostalih mnogobrojnih držav ali ne. Ako bo tako, kako naj izpolnjujejo svojo kočljivo in, recimo naravnost, nemogočo nalogo? Ako ne bo tako, potem ostanejo vsi člani zveze razun velesil in še štirih privilegiranih članov nezastopani. Pa tudi ako bi funkcionirala vsa ta organizacija, ki je le fotografija mnogo izpodbijane sestave komisij pri mirovni konferenci, bode v njej brez ovir gospodovalo pet navedenih velesil, — dokler so složne. Ako pa niso složne ali bodo ostali štirje zastopniki *minorum gentium* imeli zadostno avtoriteto, da se postavijo uspešno na eno ali drugo stran in da tako pomagajo v najsrajnejšem slučaju preprečiti vojno? Ta konstrukcija zdi se nam nemožna kot podlaga za ohranitev svetovnega miru.

Kar se tiče izvršitve sklepov zveznih organov, je pripomniti naslednje:

Razun nekaterih splošnih fraz o priporočanju ali nasvetovanju, kako naj člani svoje dolžnosti izpolnijo, kako naj se ohrani mir, kako naj se uveljavljaja sodba razsodišča itd., fraz, ki

¹⁾ Ni nobena koncesija napram principu enakopravnosti temveč le izraz splošnega pravnega pravila zaslišanja strank, da bode sklep izvrševalnega sveta le tedaj obvezen za ono državo, za koje interese gre, ako je bila ta država k seji vabljenja (člen 3).

lahko pomenijo vse ali nič, govorita le členu 16 in 17 o eksekuciji proti takim državam, ki ne bi upoštevale izreka razsodišča ali mnenja izvrševalnega sveta ali ki se tem instancam sploh ne bi podvrgle. Države zveze bodo s takimi državami prekinile vse trgovske in financijelne zveze ter preprečile ves promet med svojimi in tudi med državljani vseh držav, naj si bodo člani zveze ali ne, z državljani uporne države. V tej določbi, ako se jo strogo izvede, je pakt seveda zapustil stališče nedotakljivosti državne suverenitete ter — menda prvič od časov svetovne nadvlade papežev v srednjem veku — dal neki naddržavni istanci pravico, segati v sfero tudi takih držav, ki niso pakt podpisale in o katerih se vsled tega ne more reči, da so se že vnaprej podvrgle navedenim določbam.

Ta gospodarska sredstva pa ne bodo vedno zadostovala. Že prej citirani člen 16 govori tudi o oboroženi sili kakor eksekutivnem sredstvu, ki pa je precej skromno. Izvrševalni svet ima namreč le »priporočati«, koliko vojaških sil naj člani zveze v to svrhu prispevajo. Lahko je misiliti, koliko časa bo v konkretnem slučaju preteklo do faktične eksekucije; menda toliko, da bode cela stvar postala brezpredmetna. Na to hibo se že Francozi opozorili in predlagali, da bi se že vnaprej potrebne vojaške sile organizirale, ki bi posebno v slučaju nujnosti mogle takoj izvršitev zasigurati. Tako internacionalno vojsko ali vsaj žandarmerijo ustvariti, bi bilo konsekventno, ob enem seveda najhujši udarec za državno suvereniteto. —

V ostalem bi bilo še pripomniti, da se o arbitraži, ki je dosedaj slovela kot najboljše sredstvo za rešitev sporov med državami, le malo govori. Ni fiksirano, v kakih slučajih naj odločuje mednarodno razsodišče. Nasprotno je rečeno, da se bode sporna zadeva tedaj rešila po razsodišču, ako smatrata obe stranki, da je to sredstvo sposobno. To je pravzaprav nazadovanje napram dosedanjim pogodbam, ki so vsaj podvrgle vse spore strogo jurističnega značaja (*d' un ordre juridique*) razsodišču. Ostane le upanje, da bo izvrševalni svet, ki naj po členu 14 izdela načrt za ustanovitev stalnega internacionalnega sodnega dvora, vprašanje arbitraže rešil ugodnejše in popolnejše.

III.

Definitivni pakt o zvezi narodov.

O prvotnem načrtu, ki ga je komisija predložila konferenci 14. februarja 1919, se je v raznih posvetovanjih na novo obravnavalo ter je bil ta načrt menda tudi pod vplivom javne diskusije, dne 28. aprila 1919 sprejet v znatno spremenjeni obliki.

Najvažnejše spremembe se dajo označiti sledeče:

Kompetenca zveznega zbora, v katerem ima vsaka država, ki je član zveze, po en glas, se je razširila in bolj detajlirala, kar nekoliko ojačuje pravno stališče malih držav. Razun pristojnosti, ki mu je bila že prej prisojena, ima ta zbor z večino glasov potrditi imenovanje generalnega tajnika,¹⁾ ki ga vrši zvezni svet; ravnotako mora potrditi spremembo v sestavi tega sveta, kolikor pridejo pri tej sestavi v poštev male države.

Princip enoglasnosti se je v nekaterih točkah opustil v prid majoritetnemu načelu, kar olajšuje funkcioniranje zbora; na pr. pri mirovni akciji po členu XV, katere zvezni svet ali po svoji lastni volji ali po zahtevi kake stranke noče sam voditi in katera se vsled tega poveri zboru. Tedaj imajo sklepi zbora, ki jih je sprejela večina, isto moč kakor enoglasni sklepi zveznega sveta, ako so v tej večini tudi glasovi onih držav, ki tvorijo zvezni svet; glasovi spornih strank ne štejejo.

Spremembe pakta postanejo pravnoveljavne, ako jih ratificirajo države, zastopane v zveznem svetu in večina (t. j. navadna namesto prej določene $\frac{2}{3}$ večine) onih držav, ki tvorijo zvezni zbor. Ako bi kak član ne sprejel teh sprememb, preneha biti član zveze.

¹⁾ Prvi generalni tajnik je bil določen takoj v enem dodatku k pogodbi. Imenuje se Sir James Eric Drummond.

Zvezni svet je, kakor v prvotnem načrtu, sestavljen iz petih velesil in štirih malih držav, ki jih svobodno določa zbor.¹⁾ Zvezni svet pa sme z aprobacijo večine zbora izmenjavati male države, ki so v svetu zastopane, proti drugim ter tudi pomnožiti njih število.

Sicer pa ima vsaka država, ki ni zastopana v zveznem svetu, pravico, prisostvovati k o t č l a n (in ne kakor v prvotnem načrtu kot stranka) njegovim sejam takrat, kadar gre za stvar, ki se nje seosebno tiče. To je zelo važna koncesija napram nezastopanim državam, ki pa lahko ovira poslovanje zveznega sveta, ker sme le-ta samo enoglasno sklepati, če ni v paktu kaj drugega določeno.

Kar se tiče arbitraže, so sedaj naštetih oni spori, ki se dajo splošno podvreči arbitraži: interpretacija pogodb, potem vsako vprašanje mednarodnega prava, kršitve internacionalnih obveznosti, povračila in odškodovanja za tako kršitev. Škoda, da se ni sprejel predlog švicarske vlade, naj se ustanovi posebno internacionalno sodišče, ki bi odločilo, ali naj se vrši arbitraža, ako stranke ne soglašajo v tem pogledu.

Določena je ustanovitev stalnega internacionalnega sodnega dvora, ki bode razsojal o vsakem mednarodnem sporu, ki mu ga predlože sporne stranke v razsojo; ta sodni dvor bode tudi oddal svoje mnenje, kadar ga za to naprosita zvezni zbor ali zvezni svet. Ako ne pride spor, ki ogroža mir, pred razsodišče, ga bode skušal poravnati zvezni svet. Če se mu pa to ne posreči, t. j. če ne soglašajo vsi njegovi člani, razun spornih strank, tedaj si pridržujejo člani zveze pravico, ukreniti to, kar se jim zdi potrebno za uveljavljenje prava in pravice.

Ako se spor po mnenju ene stranke nanaša na vprašanje, ki po mednarodnem pravu spada v njeno izključno kompetenco, bode zvezni svet, to naziranje, ako se njemu pridruži, konstatiral, ne da bi predlagal kako rešitev.

Nova je tudi določba, da sme vsak član po prešnji dveletni odpovedi izstopiti iz društva, ako je izpolnil vse svoje

¹⁾ Dokler se to ne zgodi, bodo od malih držav v zveznem svetu zastopane Belgija, Brazilija, Grčija in Španska.

internacionalne obveznosti, tudi one, ki izvirajo iz pakta samega. Član, ki krši iz pakta izvirajoče obveznosti, je lahko iz društva izključen, ako to sklenejo vsi drugi, v zveznem svetu zastopani člani.

Druge prisilne sankcije so ostale nespremenjene. Liga narodov ne bo razpolagala s permanentnimi nadzorovalnimi in izvrševalnimi silami, ki bi se dale uporabiti proti upornim državam. Ako prelomi pakt kaka država, bode zvezni svet priporočal drugim »interesiranim« državam, koliko oboroženih sil naj prispevajo za eksekucijo. Vse se bode moralo šele v danem slučaju improvizirati!

V členu 21 se ugotavlja, da se prejšnje internacionalne pogodbe o arbitraži ali pa »regionalni« sporazumi, kakor ameriška Monroe - doktrina,¹⁾ ki zagotavljajo mir, ne smatrajo za protivne katerikoli določbi pakta.

Važno določbo — obenem upanje vseh onih narodov, kojih teženj mirovna konferenca ne bi zadovoljila — vsebuje člen 19, po katerem ima zvezni zbor pravico »od časa do časa vabiti člane, naj na novo proučavajo pogodbe, ki so postale neizvedljive, in mednarodne položaje, kojih vzdrževanje bi spravilo v nevarnost svetovni mir«. Temu določilo ne utegne nasprotovati ob točni interpretaciji člen 10, kjer si člani medsebojno garantirajo sedanjo teritorialno integriteto in politično neodvisnost proti vsakemu z u n a n j e m u napadu. Pojem »zunanj« napad se lahko interpretira kot vsak napad od države, ki je zunaj zveze; seveda pa tudi kot vsak napad, ki prihaja sploh od zunaj in ki torej ni le boj v notranosti države. Naj si bo tako ali tako, na vsak način velja garancija samo za slučaj n a p a d a, torej sile, nikakor pa ne ovira, da se ne vzdržljive mednarodne teritorialne razmere, ki postanejo nevarne svetovnemu miru, n a n o v o proučavajo in pogodbenim, torej mirnim potom spreminjajo.

Sedež društva je Ženeva. Zvezni svet pa lahko ta sedež preloži, kamorkoli bo hotel. Vse funkcije in službe pri ligi so enako dostopne moškim in ženskam.

1) Princip, da imajo na celem amerškem kontinentu pravico intervencije le severne zedinjene države, nikakor pa evropske države.

Tudi v tej izboljšani obliki ni pakt v vseh svojih točkah zadovoljiv in vprašanje je, bodeli v tej vendar malo prenežni internacionalni stavbi vladal mir. Na vsak način pa moramo z zvezo narodov prav resno računati, ker ima mirovna konferenca velike namene s to zvezo, kakor že kaže načrt mirovne pogodbe z Nemčijo.

(Pisano v Parizu v maju 1919).

IV.

Prva konferenca aliiranih društev za ligo narodov v Parizu (26. januarja do 3. februarja 1919).

Ta konferenca se je vršila še preden je bil uradni načrt za društvo narodov javnosti znan. Jugoslovansko združenje sta zastopala predsednik gospod Jovan Žujović in dr. Vasilje Jovanović. Izmed rezolucij te konference naj bodo omenjene sledeče: Naj se ustanovi internacionalen sodni dvor, ki bo reševal vse mednarodne spore jurističnega značaja, ter naj se garantira izvršitev njegovih sodb z vsemi internacionalnimi sankcijami, ki so primerne: diplomatične, juridične, ekonomične in, če treba, vojaške. Tajne internacionalne pogodbe naj bodo prepovedane. (Predlog zastopnika angleškega društva, da naj se podvržejo vse tudi že prej sklenjene pogodbe presoji društva narodov, ni bil sprejet.) Naj se apelira na aliirane države, da ne bodi v mirovno pogodbo sprejeta nobena določba, ki bi nasprotovala principom, izraženim po predsedniku Wilsonu v njegovih štirinajstih točkah. Naj se društvo narodov pobriga, da se splošno uveljavijo človeški delavski pogoji, ki dosedaj tudi v državah visoke civilizacije niso bili vedno sprejeti; v to svrhu naj se ustanovi internacionalna delavska konferenca ter internacionalen urad.

Povdarjala se je potreba zveze med vsemi veroizpovedanji in učnimi kolegiji v svrhu napredovanja ideje o ligi narodov; pri vseh vseučiliščih naj se store potrebni koraki za ustanovitev predavanj v novi vedi internacionalne organizacije in kooperacije. Angleški in francoski predlog, naj kontrolira zveza

narodov oboroževanje in naj zasigura z vsemi mogočnimi sredstvi kar največjo omejitev oboroženja, je bil vsled protesta ameriškega zastopnika sprejet le v dokaj milejši obliki.

V.

Druga konferenca aliiranih društev za ligo narodov (10. do 13. marca 1919) v Londonu.

Delegacija jugoslovanskega združenja, obstoječa iz dr. Jovanovića in pisca teh vrst, je bila prisotna pri glavnih sejah, ki so pričele 11. marca dopoldne v Caxton-Hall. Prebrali so se najprej predlogi angleškega, francoskega in ameriškega društva. Angleži so v glavnem predlagali, da se kompetenca zbora delegatov natančneje začrta; ta kompetenca bodi izdatnejša. Princip enoglasnosti v zboru delegatov in v izvrševalnem svetu naj se zamenja z načelom majoritete, kompetenca internacionalnega sodnega dvora naj se ne omejuje na spore, ki jih smatrajo stranke za sposobne, da jih razsoja to sodišče. Princip publicitete naj ne velja samo za bodoče pogodbe, ampak za vse, ki so ob sklepanju lige v veljavi. Vsi ti predlogi so bili sprejeti.

Analogne predloge so stavili tudi Francozi, n. pr. kar se tiče majoritetnega principa namesto enoglasnosti. Tendenca je, zvišati moč lige, točneje določati kompetenco njenih organov ter zasigurati izvršitev njenim ukrepom. Po francoskem predlogu naj se določijo za vsako državo maksimalne in minimalne meje njenim oboroženim silam. Stalen urad naj skrbi za to, da bodo vojaške in pomorske sile ter vsa druga potrebna sredstva pripravljena, ki bi zasigurala izvršitev dolžnosti zveznih držav. Nadalje bi po francoskem predlogu morala zveza izdatnejše skrbeti za izboljševanje razmer delavstva. Posebni gospodarski sekciji zveze bi se bilo baviti z izboljšanjem prometnih in obrtnih razmer. Tudi ti francoski predlogi so bili enoglasno sprejeti. Amerikanci so predlagali, naj se sprejme v pakt zasiguranje verske svobode ter princip, da so neodvisne državljske pravice od veroizpovedanja. (Sprejeto.) Drugače pa so se Amerikanci vedli nekako hladno napram radikalnejšim francoskim, oziroma angleškim nazorom. Ugovarjali so n. pr. proti

določbi načrta, da je smatrati vsako državo, ki bi počela vojno, ne da bi predložila spora prej razsodišču ali izvrševalnemu svetu v presojo, za tako, ki se vojskuje proti vsem državam zveze. Rekli so, da se ta določba ne strinja z ameriško ustavo, ker ima le ameriški kongres (parlament) pravico, napovedati vojno. Ta pravica bi se pa s predlagano določbo kršila. Poskusil se je napraviti kompromis, kar se pa ni posrečilo. Pojavilo se je — in moralo se je pojaviti ravno pri tej točki — najvažnejše in najinteresantnejše, seveda tudi najdelikatnejše vprašanje v ustanovitvi zveze narodov. Ali bodi suvereniteta držav kakor je sedaj ohranjena, potem bo zveza narodov brez izvrševalne moči. Ali pa bo zveza narodov na d r ž a v n a organizacija, ki se jej morajo države v gotovih točkah tudi pri izvršitvi podvreči, potem izgine državna suvereniteta v modernem zmislu. Navedeno vprašanje je ostalo nerešeno in se bo predložilo mirovni konferenci. Predsednik londonske konference, Lord Shaw of Dunfermline, pa je pri tej priliki izpregovoril značilne besede, da respekt pred konstitucijo ni najvišje, in da bi se morala državna suvereniteta opustiti do gotove meje.

Izmed predlogov manjših držav bodi omenjen le predlog jugoslovanskih delegatov, naj se v zvezo sprejme tudi Rusija, kadar se bodo razmere tam konsolidirale. Predlog je bil enoglasno sprejet.

Nevtralne države niso bile povabljene k posvetovanju. To je ostro grajal na sklepnem banketu (12. marca) norveški poslanik v Londonu, Frithjof Nansen, ki je pri tej javni priliki (druga mu ni bila dana) kritikoval načrt ter predlagal, naj se v zvezo sprejme tudi Rusijo in Nemčijo.

VI.

Tretja konferenca društev za ligo narodov v Bruselju (30./11. do 4./12. 1919).

Na konferenci so bile zastopane razun sovražnih držav vse velesile, izvzemši Severno Ameriko, ter veliko število malih držav. Delegatov je bilo 106, zastopanih držav pa 17. Jugoslovansko združenje je zastopal pisec teh vrst.

Že v pripravljalni seji (30. novembra) je predsednik konference baron Descamps izjavil, da se ne bo dalo razpravljati o predlogu Kitajcev glede Shantunga in o noti, ki jo je predsednik jugoslovanskega združenja, gospod Žujović iz Beograda, direktno poslal konferenci, v kolikor se ta nota nanaša na konkretna vprašanja (n. pr. londonski pakt, svoboda na Jadranskem morju). Jugoslovanski delegat je po vpogledu v ta dopis takoj predlagal, naj se ta nota vzame na uradno znanje in naj se, kakor je to tudi francoski delegat Albert Thomas želel, poseben komite bavi s temi vprašanji.

Delo se je tako organiziralo, da se je cela konferenca delila v pet komisij. Prva se je bavila z vprašanji o sestavitvi in kompetenci zbora reprezentantov v ligi narodov, z deklaracijo pravic in dolžnosti narodov, z zaščito manjšin in z vsprejemom držav v ligo narodov; druga komisija s sankcijami in z razorožitvijo; tretja z organizacijo mednarodne justice, vknjižbo internacionalnih pogodb in z mandati lige; četrta komisija s socialnimi in delavskimi vprašanji; peta komisija z organizacijo federacije vseh združenj. Jugoslovanski delegat ni mogel prisostvovati sejam vseh komisij, ker so le - te zborovale ob istem času dopoldne in popoldne dne 2. decembra. Skušal je biti vedno tam, ker se je razpravljalo o vprašanih, ki bi naše združenje posebno zanimala.

Interesantno je, da je v otvoritveni seji dne 1. decembra italijanski delegat Guglielmo Ferrero opozoril na vitalne interese, ki jih ima Italija z ozirom na boljševisko gibanje in na razpad discipline v armadi na tem, da se liga narodov čim preje konstituira. Zanimivo je dalje, da so Italijani v komisiji predlagali, naj se enakopravnost narodnostnih manjšin razteza tudi na pouk. Toda ta predlog, za katerega je tudi jugoslovanski delegat glasoval, ni bil sprejet.

Predlogi, ki so dobili večino v komisiji, so bili skoraj vsi sprejeti v plenarni seji 3. decembra. Med njimi se nahaja provizorni statut za federacijo vseh nacionalnih združenj, za ligo narodov. Ta federacija bo imela za svoje organe glavni zbor, generalni svet in permanentni birô. Glede kompetence tega birôa je stavil dr. Pitamic sledeči predlog:

Le Statut de l' Union des Associations pour la Société des Nations devrait être complété quant aux attributions du Bureau permanent, de la manière suivante: Le Bureau permanent de la Fédération des Associations pour la Ligue des Nations procédera à l'étude immédiate de toutes les questions d'intérêt international, qui pourraient menacer la paix du monde, de façon à pouvoir les soumettre comme projet à la ligue sitôt constituée. Parmi ces questions qui doivent être résolues aussitôt que possible selon les principes de la justice internationale et les désirs de la population devrait figurer en premières places comme une des plus brûlantes la question du littoral et de la côte orientale de l' Adriatique et de la liberté de cette mer.

Ta predlog se ni javno diskutiral, ker je šlo po mnenju predsedstva in večine komisije le za provizorno organizacijo federacij in ne za konkretna vprašanja in ker bi bil ta predlog pri glasovanju gotovo odklonjen; pač pa bode ta predlog vknjižen v protokole konference (isto se je zgodilo s sličnim kitajskim predlogom glede Shantunga).

Izmed ostalih sklepov bodi omenjena resolucija, naj se prej ko mogoče izvede čl. 4. alin. 2. pariškega pakta, to je pomnožitev števila držav, ki so zastopane v društvenem svetu; dalje sklep, naj bodo vse države v mednarodnem sodnem dvoru enakopravno zastopane. O načinu, kako naj se sodniki določajo, ni prišlo do sklepa. To vprašanje se je prepustilo bodoči konferenci; istotako redakcija »Pravic in dolžnosti narodov«. Glede internacionalne justice se je izrecno povdarjalo, da ne bodo

Statut federacije združenj za ligo narodov naj se dopolnjuje, kar se tiče kompetenc permanentnega biroja, na sledeči način: Permanentni biro federacije združenj za ligo narodov naj takoj proučava vsa vprašanja internacionalnega interesa, ki bi utegnili ogroziti svetovni mir, in sicer tako, da jih lahko predloži kot predlog zvezi, ko bode ta konstituirana. Med temi vprašanji, ki morajo biti čim preje rešena po principih internacionalne pravičnosti in po želji prebivalstva mora figurirati v prvih vstah kot eno najbolj perečih vprašanje Primorja in zapadne obali jadranskega morja ter svobode tega morja.

haške konvencije abrogirane. Končno bodi omenjen švedski predlog, naj društvo narodov čim preje formulira principe, ki bi garantirali narodnostnim minoritetam v vsaki državi enakost pred zakonom, versko svobodo in svobodo jezika. Ta predlog, za katerega je seveda tudi jugoslovanski delegat glasoval, je bil sprejet brez spreminjivega predloga tega delegata, naj se še izrecno povdarja reciprociteta med vsemi državami v navedenem pogledu. Belgijanci so se z ozirom na narodnostne razmere v Belgiji zelo ostro izrazili proti zaščiti manjšin.

V prvi plenarni seji je bilo sklenjeno odposlati ameriškemu društvu telegram, v katerem se izraža obžalovanje, da niso Amerikanci prisotni, in želja, da bodo kmalu sodelovali. Kot sedež bodoče konference so Angleži predlagali Rim, kar se je tudi sprejelo.

Konferenca v Bruselju je bila prva po sklenitvi mirovne pogodbe ter prva, pri kateri so bili prisotni tudi zastopniki nevtralnih držav. Konferenca svojega cilja ni popolnoma dosegla. Zapazila se je v veliko večji meri kakor pri londonski konferenci v marcu t. l., bojzljivost spuščati se v nov nepoznan element, ki še ni siguren. Slišalo se je mnogo skeptičnih besed, posebno ko se ni oficijelno govorilo. Zaraditega so tudi rezolucije zelo splošne, ker je le tako bilo mogoče priti do sporazumljenja in izogniti se vsakemu prejudicijelnemu sklepu.

VII.

Sistematičen pregled o najvažnejših določbah sedaj veljavnega pakta glede Lige narodov.

A. Formelne določbe:

1.) Člani društva.

a) izvorni (originalni), to so one države, ki so pakt signirale;

b) države, ki so v aneksu k paktu povabljene, naj stopijo v društvo tekom dveh mesecev ko zadobi pakt veljavo (to so države, ki so bile nevtralne v svetovni vojni);

c) druge države, ki jih v sprejme dvetretinska večina zbora delegatov, pod pogojem, da dajo zadostne garancije za

izpolnitev mednarodnih obveznosti in da se podvržejo programu razorožitve.

2.) Kako se članstvo neha.

a) **prostovoljno**, ako država dve leti vnaprej izjavi, da hoče izstopiti iz društva, ter pod pogojem, da je v tem trenutku izpolnila vse svoje mednarodne dolžnosti;

b) **prisilno**, ako je država kršila obveznosti, ki izvirajo iz pakta; izključitev morajo soglasno izreči vse države, ki so zastopane v društvenem svetu;

c) **ipso iure**, ako država ne bi hotela sprejeti sprememb pakta, ki so pravnoveljavno sklenjene.

3.) Organi.

a) **zbor delegatov**: vsaka država ima 1 glas, pa ne več kot 3 zastopnike;

b) **društveni svet**, sestojč iz zastopnikov petih velesil in 4 malih držav, ki jih določa zbor. Za enkrat so določene: Belgija, Grčija, Brazilija, Španska. Društveni svet pa sme vsprejemati tudi druge male države in tudi več kakor 4, ako večina zbora v to privoli.

Vsaka država, reprezentirana v društvenem svetu, ima le enega reprezentanta in en glas.

Vrhutega ima vsaka država, ki je član društva, ki pa ni reprezentirana v društvenem svetu, pravico, da odpošlje enega reprezentanta v društveni svet takrat, kadar gre za interese te države; njen reprezentant bode ta čas užival pravice članstva v društvenem svetu.

c) **tajništvo**: generalnega tajnika določa društveni svet z aprobacijo večine zbora. Druge tajnike in potrebno osebje imenuje generalni tajnik z aprobacijo društvenega sveta.

Vse funkcije pri društvu so enako dostopne moškim in ženskam.

4.) Sedež društva: Ženeva.

Reprezentanti in uradniki uživajo diplomatsko imuniteto; poslopja in druga lastnina društva je nedotakljiva.

5.) Način sklepanja.

Splošno načelo: enoglasnost.

Izjeme: navadna večina določa v zboru in v svetu formalno proceduro in voli odseke (komiteje za posamezna vprašanja).

V zboru odloča še: $\frac{2}{3}$ večina pri vsprejemu novih držav v društvo; navadna večina + glasovi onih držav, ki tvorijo društveni svet: a) pri sestavitvi tega sveta, kolikor pridejo male države v poštev; b) kadar vodi zbor mirovno akcijo.

6.) Revizija pakta

postane pravomočna, kadar jo ratificirajo države, ki so reprezentirane v društvenem svetu, in večina držav, ki so zastopane v zboru delegatov.

7.) Prvo sejo zbora in društvenega sveta

skliče predsednik Zedinjenih držav Severne Amerike. (Društveni svet je predsednik Wilson sklical v januarju 1920, akeravno Zedinjene države še niso član društva, ker pakta še niso ratificirale.)

B. Materijelne določbe:

1.) Razorožitev:

naj se vrši do minima, ki se da združiti z državno sigurnostjo ter z izvršitvijo internacionalnih obveznosti potom skupne akcije.

Društveni svet mora izdelati načrt razorožitve. Redukcijo pa morajo posamezne države sprejeti; po tem se določene meje ne smejo prekoračiti brez privolitve društvenega sveta. Program se revidira vsako deseto leto. Za vojaška in mornarska vprašanja ustanovi se permanentna komisija.

2.) Garancije teritorialne integritete in neodvisnosti.

Vsi člani garantirajo teritorialno integriteto in sedanjo politično neodvisnost vseh članov proti vsakemu zunanjemu napadu.

3.) Rešitev sporov.

Splošno načelo: Pred potekom treh mesecev po izreku razsodišča ali odloka zveznega sveta ne sme nobena država pričeti z vojno.

a) Arbitraž

se naj vrši, kadar sta obe stranki mnenja, da se da spor rešiti potom razsoje. Vobče se smatra pripravnim, da se reši po razsoji: interpretacija pogodb, vsako mednarodno pravno vprašanje, kršitev internacionalnih obveznosti in odškodnina za tako kršitev.

Državi, ki se ravna po izreku razsodišča, se ne bo napovedala vojna.

b) Mirovna akcija pri društvenem svetu ali zboru.

Ako spor ni bil podvržen arbitraži, ga morajo stranke predložiti društvenemu svetu ter mu na razpolago dati vse spise, tičoe se spora, ki jih svet lahko takoj publicira. On sme tudi določbe sprave, če se mu ta posreči, publicirati. Kadar se pa taka sprava ne doseže, potem se objavi rešitev, ki jo priporoča društveni svet bodisi enoglasno ali z večino glasov; vsak član pa ima tudi pravico publicirati rešitev, ki jo sam predlaga. Ako predlagajo enoglasno vsi člani, izvzemši glasove ene ali več spornih strank, gotovo rešitev spora, potem se ne napove vojna oni državi, ki ravna po tem sklepu. Ako ne soglašajo vsi člani sveta, (glasovi spornih strank ne štejejo), potem si člani društva narodov pridržujejo pravico, storiti to, kar se jim zdi primerno za vzdrževanje miru. Ako se društveni svet strinja z mnenjem ene stranke, da se tiče spor vprašanja, ki spada v izključno kompetenco te stranke, bode to konstatiral ne da bi predlagal rešitve. Društveni svet ali stranka ima pravico zahtevati, da se reši spor pred društvenim zborom. Ako sklene ta z navadno večino in se temu, sklepu pridružijo tudi člani društvenega sveta (glasovi spornih strank ne pridejo v poštev), ima tak sklep isto veljavo kakor enoglasni sklep društvenega sveta.

Kadar se pojavi spor med državami, ki niso člani društva, se jih povabi, da se podvržejo kakor člani društva arbitraži ali pa mirovni akciji društvenega sveta. Ako obe stranki odklonita, mora društveni svet skrbeti, da se spor reši. Ako ena stranka odkloni in prične z vojno proti enemu članu društva, potem se lahko proti njej vporabijo splošne sankcije, ki veljajo za člane društva.

c) Internacionalni sodni dvor.

Društveni svet ima nalogo izdelati načrt za tako permanentno sodišče. Ta sodni dvor bode razsojal vse spore, ki mu jih predlože stranke. Oddajal bo tudi svoje mnenje glede vseh vprašanj, ki mu jih stavi društveni svet ali zbor.

4.) Sankcije.

Kadar bi ena država pričela vojno v protislovju s prej navedenimi določbami, potem se bode ipso facto smatrala, kakor da bi napovedala vojno vsem članom zveze. Ti člani bodo prekinili s to državo vse trgovske in finančne zveze, nadalje prepovedale vse zveze med svojimi državljani in državljani sporne države ter tudi med le-timi in državljani vsake druge države. Društveni svet mora takoj naznaniti vsem interesiranim državam, koliko naj prispevajo k oboroženim silam, ki naj uveljavljajo ukrepe društva.

5.) Internacionalni mandati

za kolonije in teritorije, ki ne spadajo več pod isto suvereniteto kakor pred svetovne vojne. Pod vidikom razvoja civilizacije se vrste:

a) Teritoriji turškega cesarstva. V imenu društva narodov bode mandatarna država s svojo pomočjo in s svojim nasvetom vodila upravo teh ozemelj, dokler se le-to ne bode moglo samo upravljati.

b) Centralna Afrika. Mandatarne države bodo tam prevzele administracijo, ki se pa bo materijelno razlikovala od uprave mandatarne države same.

c) Južno - zapadna Afrika in nekateri otoki v tistem Oceanu bodo tvorile integralni del mandatarne države ter bodo upravljani po zakonih le-te države. — Mandatar mora poslati društvenemu svetu letno poročilo o svojem delovanju, ki ga bode presojala posebna permanentna komisija.

6.) Internacionalna administracija

se uvede za razmere skupnega svetovnega interesa, na pr. za uveljavljenje pravičnih pogojev za moške, ženske in otroške delavce ne samo v območju držav, ki so člani društva, temveč povsod, kamor se razteza njih promet in industrija, potem za vzdržanje svobode prometa in trgovine itd.

Vsi dosedanji in bodoči internacionalni uradi postavijo se pod avtoriteto Lige narodov.

7.) Internacionalne pogodbe.

a) Vse v bodoče po članih društva sklenjene mednarodne pogodbe je vknjižiti pri sekretarijatu zveze, ki jih takoj publicira.

b) Društveni zbor lahko vabi člane, naj na novo proučavajo pogodbe, ki so postale neizvršljive, in mednarodne odnošaje, ki bi utegnili v nevarnost spraviti svetovni mir.

c) Med člani društva sklenjene pogodbe, ki nasprotujejo temu paktu, so po njem derogirane. Za internacionalne obveznosti, ki niso tangirane po tem paktu, smatrajo se one, kojih namen je osigurati mir, n. pr. arbitražne pogodbe in »regionalni« sporazumi kakor amerikska Monroe - doktrina.

Ta pakt je uvrščen kot prvi del v mirovnihi pogodbah (dosedaj z Nemčijo in z Avstrijo). Društvo narodov ima že sedaj po teh pogodbah važno vlogo: n. pr. uprava Saarskega basina in svobodnega mesta Dantzic, odločitev v plebiscitu v Eupen in Malmédy (Belgija), vprašanje neodvisnosti nemške Avstrije, ozroma priklopitev te države h kaki drugi državi, ter pri izvršitvi mirovnihi pogodb v mnogih drugih točkah.